

Submitted 14.06.2024

Accepted 16.07.2024

Published 11.11.2024

ძალმოსილება ქართული ენის ეროვნული თვითმყოფადობისა

The Power of the National Identity of the Georgian Language

როინ ჭიკაძე
Roin Chikadze

იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
თელავი, საქართველო
Jakob Gogebashvili Telavi State University, Telavi, Georgia
roinchikadze@gmail.com

ანოტაცია. ქართული, როგორც სახელმწიფო ენა, სათავეს იღებს ჩვენს წელთაღრიცხვამდე მესამე საუკუნიდან. ქართული ენა ისტორიულად ეროვნული კონსოლიდაციის მძლავრი ბერკეტი იყო. ენა და ერი იმთავითვე განუყოფელი იყო. საერთოდ, ადრეულ პერიოდში ქართულმა ენამ იტვირთა საერთო ეროვნული მისია. ქართული ენა ეროვნული ერთიანობის გარანტიაა. ქართულმა სალიტერატურო ენამ უდიდესი როლი შეასრულა ერთიანი ეროვნული და სახელმწიფოებრივი მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბებაში. ცნება „ქართული ენისა“ მოიცავს როგორც საკუთრივ ქართულ ენას, ისე მეგრულ-ჭანურსა და სვანურს, რომელთათვისაც ქართული ფუძე ენაა.

აღსანიშნავია, რომ იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა ეროვნული მუხტის გასამლიერებლად და სასწავლო-მეთოდური დახმარების მიზნით ინტენსიური ურთიერთობა დაამყარა თელავის, ახმეტის, გურჯაანის, სიღნაღის, ომალოს, ჭერემის და ჩრდილო ოსეთის სკოლებთან. ამასთანავე, გამორჩეულ მნიშვნელობა მიენიჭა პანკისის ხეობის სკოლებთან სასწავლო-მეთოდურ დახმარებას.

Annotation. Georgian, as a state language, dates back to the third century BC. The Georgian language has historically been a powerful lever of national consolidation. The language and the nation were inseparable from the very beginning. In general, in the early period, the Georgian language carried a common national mission. The Georgian language is a guarantee of the national unity. The Georgian literary language played a major role in the formation of a unified national and state worldview. The concept of “the Georgian language” includes both the Georgian language itself, as well as Megrelian-Chan and Svan, for which Georgian is the proto-language.

It is noteworthy that Jakob Gogebashvili Telavi State University has established intensive relations with schools in Telavi, Akhmeta, Gurjaani, Signaghi, Omalo, Cheremi and North Ossetia in order to strengthen the national spirit and provide educational and methodological assistance. In addition, special importance has been attached to educational and methodological assistance to schools in the Pankisi Gorge.

საკვანძო სიტყვები: ქართული ენა, ერი, თვითმყოფადობა

Keywords: the Georgian language, nation, identity

შესავალი

ქართული მარტო ენაა?
 ქართული ქართველთ რწმენაა?!
 ღმერთია! ბედისწერაა!
 ზღვა როა, იმოდენაა!
 მუხრან მაჭავარიანი

ქართველმა ხალხმა ცეცხლითა და მახვილით გამოატარა თავისი ღვიძლი დედაენა ურიცხვი ქართველობის გზაზე და დღემდე მოიტანა როგორც უპირველესი ნიშანი ეროვნული თვითმყოფადობისა. და ეს უპირველესი ბურჯი ეროვნული მეობისა – „ენაა შემკული და კურთხეული... მოელის დღესა მას მეორედ მოსლვისა უფლისასა.“ ასე რომ, ქართული ენა იმთავითვე უფლისმიერი სხივმოსილებით აღბეჭდილა.

ძირითადი ნაწილი

ქართული, როგორც სახელმწიფო ენა, სათავეს იღებს ჩვენს წელთაღრიცხვამდე მესამე საუკუნიდან; მემკვიდრე გვაუწყებს: მეფე ფარნავაზმა „განავრცო ენა ქართული და არღა იზრახებოდა სხუა ენა ქართლსა შინა თვინიერ ქართულისა.“

ქართული ენა ისტორიულად ეროვნული კონსოლიდაციის მძლავრი ბერკეტი იყო. ენა და ერი იმთავითვე განუყოფელი იყო, რასაც მეათე საუკუნის მოღვაწე გიორგი მერჩულე გვიდასტურებს: „ქართლად ფრიადი ქვეყანაა აღირაცხების, რომელსაცა შინა ქართულითა ენითა ჟამი შეიწირვის და ლოცვაჲ ყოველი აღესრულების.“

მე-19 საუკუნის მოღვაწეები ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელი, ვაჟა-ფშაველა, იაკობ გოგებაშვილი... ერთმანეთსაც არ ჰპატიობნენ მცირე ენობრივ გადაცდენებსაც კი და ნიადაგ ილწვოდნენ ქართული სალიტერატურო ენის სიწმინდის დასაცავად.

როგორც ილია ჭავჭავაძე გვმოდვრავს, „არსებითი ნიშანი ეროვნებისა, მისი გული და სული ენაა“... ის ენა, რომელსაც იაკობ გოგებაშვილმა დაუდგა ხელთუქმნელი ძეგლი სამარადისო – „დედა ენა.“

მართალია, „სახარება“, „ვეფხისტყაოსანი“ და „ქართლის ცხოვრება“ იყო შუა საუკუნეების საქართველოს სახელმწიფოს იდეურ-პოლიტიკური საყრდენი (როინ მეტრეველი), მაგრამ ამ წმინდა წიგნებს თამამად შეიძლება ამოვუყენოთ მეოთხე საყრდენი – „დედაენა“. პროფესორ გიორგი გოგოლაშვილის შეფასებით „*იაკობ გოგებაშვილის დედაენამ ახალი ქართული სალიტერატურო ენის ჩამოყალიბებაში, განვითარებასა და დამკვიდრებაში ისეთივე როლი შეასრულა, როგორც წმინდა „სახარებამ“ ძველი ქართული ენის ჩამოყალიბებასა და დამკვიდრებაში*“.

საერთოდ, ამ პერიოდში ქართულმა ენამ იტვირთა საერთო ეროვნული მისია. ქართული ენა ეროვნული ერთიანობის გარანტია. ქართულმა სალიტერატურო ენამ უდიდესი როლი შეასრულა ერთიანი ეროვნული და სახელმწიფოებრივი მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბებაში. ცნება „ქართული ენისა“ მოიცავს როგორც საკუთრივ ქართულ ენას, ისე მეგრულ-ჭანურსა და სვანურს, რომელთათვისაც ქართული ფუძე ენაა. მე-18 საუკუნის ქართველი ისტორიკოსი და გეოგრაფი ვახუშტი ბაგრატიონი თავის ცნობილ ნაშრომში – „*აღწერა სამეფოსა საქართველოსა*“ წერს: „*თუ ჰკითხავთ ვინმე ქართლელს, იმერელს, მესხს, ჰერ-კახელს – „რა რჯული ხარ?“, მოგიგებს: „ქართველი“*“.

სალიტერატურო ქართული ენის ძალა სწორედ ისაა, რომ ის ერთიანია, მთლიანი და განუყოფელია და მთელი ერის საერთო ენაა. ამიტომაცაა, რომ *„ქართული ენის სიწმინდის დაცვა ისეთივე საპატიო საქმეა, როგორიც ხმლით დაცვა საკუთარი სამშობლოსა“*. (კონსტანტინე გამსახურდია).

სრულიად წარმოუდგენელია, შექმნილიყო ესოდენ მდიდარი და ორიგინალური თუ თარგმნილი ლიტერატურა, რომ არ გვექონოდა უძველესი ქართული ანბანი, რომლის თაობაზეც ქართული დამწერლობის მეცნიერული კვლევის ფუძემდებელი ივანე ჯავახიშვილი დაასკვნია: *„სამუდამოდ უკუგდებულ უნდა იყოს აზრი ქართული ანბანის მეხუთე საუკუნეში გამოგონების შესახებ და განმტკიცდეს აზრი, რომ ქართული დამწერლობა გაცილებით უფრო ძველია და მისი დასაწყისი შორეულ წარსულში და მცირე აზიაში უნდა ვეძიოთ. ქართული ანბანის მოხაზულობა ისეთია, რომ ის არ შეიძლება წარმართული ხანისა არ იყოს... არამც თუ წარმართობის ხანისა, უუძველეს ხანას ეკუთვნის“*.

მართლაც სრულიად გამორჩეულია ქართული ანბანის სამსახეობის (მრგვლოვანის, ნუსხურის, მხედრულის) გრაფიკული გამოხატულება, რომელიც პალეოგრაფიული ხელოვნების შედეგია. ამიტომაცაა, რომ 2003 წელს იუნესკომ ქართულ ანბანს მიანიჭა **არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი**.

თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი სამართლიანად ამაცობს, რომ მას დაენათლა *„დედაენის“* შემქმნელის სახელი და ეწოდა **იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი**.

...და ჩვენც იაკობ გოგებაშვილის მოძღვრების კვალდაკვალ ეროვნული მუხტის გასაძლიერებლად და სასწავლო-მეთოდური დახმარების მიზნით ინტენსიური ურთიერთობა დავამყარეთ თელავის, ახმეტის, გურჯაანის, სიღნაღის, ომალოს, ჭერემის და ჩრდილო ოსეთის სკოლებთან. ამასთანავე, გამორჩეულ მნიშვნელობას ვანიჭებდით პანკისის ხეობის სკოლებთან სასწავლო-მეთოდურ დახმარებას; კერძოდ, 2003 წლის 14 აპრილს, ქართული ენის დღეს, უნივერსიტეტში მოვაწყეთ *„პანკისის ხეობის სკოლების ერთი დღე თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტში“* და პანკისის სკოლების მასწავლებლებსა და მოსწავლეებს საჩუქრად გადავეცით იაკობ გოგებაშვილის *„დედაენისა“* და *„საქართველოს უახლესი ისტორიის“* ასამდე წიგნი.

ღირსსაცნობია, რომ დუისის, ჯოყოლოს, დუმასტურის, ძიბახევის, ბირკიანის, ომალოს, საკობიანოს, ყვარელწყალის... სკოლებში პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწევა თელავის უნივერსიტეტის მრავალი

კურსდამთავრებული ქისტი მასწავლებელი. ამასთან ერთად, შეძლებისდაგვარად ვეწეოდით საგანმანათლებლო-საქველმოქმედო საქმიანობას; კერძოდ, ქისტ და ინგილო აბიტურიენტებს უგამოცდოდ ჩავრიცხავდით ფასიან სექტორზე და ვათავისუფლებდით სწავლის ქირის გადასახადისაგან.

უაღრესად მნიშვნელოვანი იყო ქართული ენის კათედრის წევრთა მონაწილეობა ჩრდილო ოსეთის ქართული სკოლის 100 წლის აღსანიშნავ საიუბილეო ზეიმში, სადაც ჩავატარეთ საჩვენებელი გაკვეთილები, რომლებსაც უძღვებოდნენ უნივერსიტეტის გამოცდილი პროფესორ-მასწავლებლები: ლეილა შალვაშვილი, მაყვალა მიქელაძე, ლია ტალახაძე... ამ სკოლის პედაგოგებთან და მოსწავლეებთან მათ ჩაატარეს მეთოდური საუბრები და ხაზი გაუსვეს ჩრდილო ოსეთის ქართული სკოლის უდიდეს მნიშვნელობას ოსი და ქართველი ხალხის მეგობრობის განსამტკიცებლად.

დასკვნა

ასე რომ, ქართული ენის წიაღში ხეტიალი ნუ მოგვიშალოს ღმერთმა... და მეც რუსთველური სენტენციის მოშველიებით „ესე ჟამი მასვე ჟამსა დავადარე!“

და დღეს, ქართული ენის დღეს, სიამაყით ვიხსენებთ იმ სასიკეთო ღვაწლმოსილებას, რაც დავიწყებით არ იბინდება!